

MAHALLE LİTERATÜRÜ ÜZERİNE

Güler Aldatmaz

Mahalle, hem mekânsal anlamda hem de toplumsal anlamda kentin belirli bir noktasında bulunan fakat kentin genel anlamda tüm özelliklerini taşımayan kendine has değerleri, normları olan bir mekân, bir yapı olarak tanımlanabilir. Bulundukları kentin kendine ait özelliklerine göre şekillenen mahalle, kent gibi birden fazla tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan biri Köksal Alver ait olup, Köksal Alver mahalleyi kentin temeli, özü ve kurucu birimi olarak görmektedir.(Alver, 2013: 13). İsmail Kıvrım ise Mahalleyi, şehirdeki en küçük yerel birim, en küçük idari ünite olarak fiziksel ve sosyal mekân gelişiminin başta gelen belirleyicilerden biri olarak görmektedir (Kıvrım, 2009: 232). Mahalle kavramına yeni bir bakış kazandıran Şükrü Aslan ise mahalleyi toplumsal ya da sınıf mücadelelerinin yaşandığı bir mekân olarak tanımlamaktadır. (Aslan, 2013). Mahalleyi belirli bir kültürün yayılma noktası olarak betimleyen Alver, bir başka mahalle tanımında da mahalleyi, hayatın belli ilkeler ve ilişkiler çerçevesinde yaşanmasına, o hayatı temsil eden kültürün yayılmasına ve paylaşılmasına yol açan bir ortam olarak tanımlamaktadır(Alver, 2013: 13).

Kentin birçok özelliğini taşıyan mahallenin sınırları somut ve soyut anlamda belirgin bir şekilde ayrılmıştır. Yani mahalle bir yerde başlar bir yerde biter. Kendine ait sınırlı ve sırlı bir alana sahiptir. Her mahalle başka bir mahalle yahut başka bir kentsel öge ile çevrilidir. Bu mahallenin somut sınırıdır. Bunun yanına bir mahalle soyut bir sınırı da sahiptir. Mahallenin sahip olduğu soyut sınır ise o mahallenin sahip olduğu, kültürel ve toplumsal özellikler ile belirlenmiştir. Mahallenin sahip olduğu bu kültürel ve toplumsal özellikler mahallenin soyut sınırını belirlemenin yanında mahallere ve mahallede yaşayanlara bir kimlik kazandırmaktadır. Bu soyut sınırların başında ise o mahallede yaşayan bireylerin yaşam koşulları, üretim biçimleri, konut yapıları mekân özellikleri gibi belirleyiciler gelmektedir.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada mahalleyi mahalle yapan insan ilişkilerinin zamana bağlı olarak nasıl bir değişime uğradığı ve mahallede var olan ilişkilerin nasıl meydana geldiğini, mahallenin özünü oluşturan bu ilişkilerin

nasıl değişime- dönüşüme uğradığını tespit etmek ve bu alanda yazılmış olan literatürü tanıtmak amacı taşımaktadır. Var olan mahalle algısından, -merkezinde mahalle camisi bulunan, sokakta kapı önünde kadınların oturup muhabbet ettiği, kahvede önünde yaşlıların sohbet ettiği, herkesin birbirini tanıdığı mahalle- farklı olarak bir mahallenin nasıl meydana geldiğini, nasıl bir değişim ve dönüşüme uğradığını literatür üzerinden ortaya çıkarma amacı taşımaktadır. Çalışmada ele alınan literatür, mahalle kavramının ne olduğunu, bir kent için mahallenin ne anlam taşıdığını ve bunu yanında bir mahallede yaşayan bireylerin benzer kültürel kodlara bağlı olarak nasıl bir arada yaşadığını, kentteki diğer mahallerden farklı yönlerine odaklanan çalışmalar olmuştur.

Çalışmada, özellikle mahalle üzerine yapılmış çalışmalarda kentleşme süreci, dönemler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Bu dönemsel bölümlendirme, kent dinamikleri ve genel politikalarındaki kopuşlara göre tanımlanmıştır. Dönemleme, araştırmaların bir kısmında Cumhuriyet Dönemi, 1950-1980 dönemi ve 1980 sonrası dönem olarak yapılırken, bazı araştırmacılar da bu ayrımları ulus devletin kentleşmesi(1923-1950), emek gücünün kentleşmesi(1950-1980) ve sermayenin kentleşmesi (1980 sonrası) diye tanımlamaktadır(Aslan, 2013: 65). Bizde bu çalışmada özellikle Osmanlı Devleti'nin son döneminden günümüze kadar Türkiye'de yaşanan sosyal, siyasal, ekonomik ve mimari değişime bağlı olarak mahalle kavramında yaşanan değişim ve dönüşüm dönemler ve bu dönemler üzerinden hazırlanmış literatüre bağlı olarak değerlendirmeye çalıştık. Bunu yaparken biz de mahallede yaşanan değişimi Tanzimat sonrası, Cumhuriyet sonrası, 1950 sonrası ve 1980 sonrası olarak dönemlere ayırdık.

Tanzimat Sonrası Mahallede Yaşanan Değişim

Herhangi bir toplumda veya bir ülkede, kentte yaşanan değişim kendisini mahallede de hissettirir. Çünkü mahalle kentteki değişimin, dönüşümün bir aynası görevi taşımaktadır. Tıpkı insan ve kent gibi mahalle de dünden bugüne değişim sürecinin muhatabı olmuştur. Mahalle, toplumsal plandaki bütün değişimlerin yakın tanığı özelliği taşımaktadır. Çünkü mahalle, insanla, onun tüm halleriyle hemhâldir ve onunla doludur. Bu nedenle değişim mahallenin kaderidir. (Alver, 2013: 13).

Türkiye'de Osmanlı Devleti'nin son döneminden bu güne yaşanan toplumsal, ekonomik, siyasal ve teknik değişim ve dönüşüm kendisini mahallede de hissettirmiştir. Tanzimat Döneminde makro düzeyde yaşanan siyasal, idari, eğitim ve teknik alanlardaki değişim, gündelik yaşamda da kendini hissettirmiştir. Özellikle mahalle yaşamında da değişimi beraberinde getirmiştir. Büyük bir toplumsal dönüşümü işaret eden Tanzimat, uygulamalarıyla, yeni düzenlemeleriyle sokak, cadde, ev, mahalle gibi şehrin temel birimlerinde kimi farklı uygulamalar ortaya koymuştur. Hüseyin Bal'ın dediği Osmanlı Devleti'nin son döneminde Batı üstünlüğüne ulaşmak için yapılan reform-

lar Batı kentine benzeme amaçlı olmuştur. Bu nedenle bu dönemde kentin dar ve çıkmaz sokakları kaldırılmaya çalışılmıştır. (Bal, 2011: 372). Topluma yeni bir çehre oluşturmaya girişen Tanzimat, bunu her alanda gerçekleştirmeye çalışmıştır. Şehir de bu yeni yönelimden etkilenmiştir. (Alver, 2013: 40). Var olan tüm geleneksel ve mahalli unsurlar modernlik adı altında değiştirilmeye çalışılmıştır. Bundan en çok etkilen alanların başında ise kent dokusu gelmektedir. Modernlik adı altında bu dönemde değiştirilen şehir dokusu, yerleşim düzeni, mahalle sistemi, ev ve sokakların düzeni büyük oranda farklı bir hal almıştır. Bu dönemde Batı kentine ulaşma çabaları sonucu yolar araba ve tramvay ulaşımına uygun bir şekilde düzenlenmiş, kent dokusu değişmeye başlamış ve buna bağlı olarak ahşap konutlar yerini daha modern konutlara bırakmıştır. Tüm bunlara bağlı olarak var olan Osmanlı mahalle algısı yerini yeni bir mahalle biçimine bırakmıştır.

Bu dönemde yapılan çalışmalarına bakıldığında, bu çalışmaların modernleşme çabaları ile birlikte kentte ve buna bağlı olarak mahallede yaşanan değişim ve dönüşüm üzerinde durdukları görülmektedir. Bu dönemde mahallede yaşanan sosyal, ekonomik ve fiziksel değişim daha çok edebi kaynaklara yansımıştır. Bu dönemde yazılan ve daha çok yanlış Batılılaşma üzerine yazılan edebi metinler değişen mahalle yapısını da betimlemektedir.

Cumhuriyet Sonrası Mahallede Yaşanan Değişim

Hayatın ve kentin değişim ve dönüşümünü kendi içerisinde barındıran mahalle, yaşanan sosyal ve kültürel değişimi açık bir şekilde yansıtmaktadır. Tanzimat ile başlayan sosyal ve kültürel değişim mahallede de görülmeğe başlanmıştır. Tanzimat sonrası mahallede yaşanan değişim ve dönüşüm Cumhuriyet Döneminde sürekli hale gelmiş olup, mahalle üzerine uygulanan radikal uygulamalar bu dönemde daha da hızlanmıştır. Köksal Alver'in de altını çizdiği gibi, Cumhuriyet, Tanzimat'ın daha radikal uygulamasını, din referansın da devreden çıkararak, gerçekleştirmiştir. Tüm bu yaşananlarla birlikte Türkiye toplumu, toplumsal yapıyı ve geleneksel dokuyu büyük oranda altüst eden, dönüştüren, başkalaştıran uygulamalarla yeni bir mecra-ya sürüklenmiştir. (Alver, 2013: 40). Bu da kentlerin dokusunu bozmuş olup, kentlerin ve mahallenin farklı şekiller almasına sebep olmuştur. Özellikle bu dönemde modernleşme adı altında yapılmaya başlanan planlama çalışmaları, mahallenin fiziksel yapısını değişime uğratmıştır. Çünkü bu dönemde mahalle modern olan ile geleneksel olanın çatışma sahası olarak betimlenmektedir. Bu da toplumsal çözölmeyi beraberinde getirmiştir. Bu dönemde mahalle, bütün bir toplumu kendince adam etme misyonu üstlenen modernleşmenin hedef tahtası ve mücadele alanı olmuştur. Mahalleyi adam etmek, düzenlemek, cilalamak, tazelemek, soylulaştırmak, gençleştirmek, yani Fatih'i Harbiye'ye çevirmek, her yeri Nişantaşı yapma misyonunu üstlenmiştir modernleşme(Alver, 2013: 59).

Özellikle bu dönemde başlayan ulus devlet anlayışı da kentlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Çünkü mahalle geleneklerine, inançlarına, hayat tarzlarına sıkı sıkı bağlı olan, onları bırakmak istemeyen, muhafazakâr bir alan olarak gösterilmektedir. Bu durum da ulus devlet anlayışına ters düştüğü için mahalle değişimin yapılması gereken yerlerin başında yer almıştır. Bu durum özellikle mahalle, sokak ve cadde isimlerine kendini göstermiştir. Daha önce daha çok geleneksel yapıyı betimleyen isimler cadde sokaklara verilirken, Cumhuriyet sonrası dönemde, Cumhuriyet, Hürriyet, Atatürk, İnönü vb. gibi isimler verilmeye başlanmıştır. Ayrıca Osmanlı mahalle sisteminde cami mahallenin veya kentin merkezi konumunda bulunurken Cumhuriyet sonrası dönemde camiler yerini büyük ve gösterişli meydanlara bırakmıştır. Mahallede yaşayanlar için önemli olan cami, kahvehane gibi yerler geri plana itilip, yerini yeni Türkiye için gerekli olduğu düşünülen okul, meydan, opera binası gibi mekânlara bırakmıştır. Tüm bunlar ise yeni yönetim ve siyasi algının merkezinde ne varsa mahalle merkezine onu koymak istemesinde kaynaklanmaktadır.

Tüm bunların dışında 1923- 1950 yılları arasında Balkan ülkeleri ile yapılan nüfus mübadelesi ile birlikte sadece Yunanistan'dan 391.753 kişi, Bulgaristan'dan ise bu tarihler arasında 150 bine yakın kişi Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır (Tekeli, 2008: 160). Bu da bu dönemde kent yapısını değiştiren nedenlerden biri haline gelmiştir. Buna bağlı olarak da bu dönemde yapılan çalışmaların bir kısmı nüfus mübadelesine bağlı olarak değişen kent yapısı üzerine yapılmıştır.

Cumhuriyet sonrası kentte ve buna bağlı olarak mahallede yaşanan değişim bu dönemi yansıtan çalışmalarda kendisine yer bulmuştur. Hazırlanan bu çalışmalarda daha sonraki dönemlerde yaşanacak kapsamlı göçlerden ziyade az daha kısa mesafeli göçler üzerine olmuştur. Ayrıca bu dönemde Ankara'nın başkent yapılması, yeni yeni il ve ilçelerin kurulması ve nüfusu buralara kaydırma isteği bu dönemde yapılan çalışmalar üzerinde durulan konular olmuştur.

1950 Sonrası Mahallede Yaşana Değişim

1950'lerde başlayan ve kentlerin şekillenmesinde en etkili konulardan biri olan tarımda makineleşme, kentlerin bu dönemde hızlı bir şekilde değişmesine sebep olmuştur. Tarım arazilerin artan nüfusa bağlı olarak parçalanması, tarımda verimliliğin azalması gibi sebeplerden dolayı nüfus hızla, özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere doğru akmaya başlamıştır. 1948-1956 yıllarını Türkiye'de makineleşmenin başladığı dönem olarak aktaran İlhan Tekeli, Marshall Programının uygulanması ile birlikte bütün ülkede traktör sayısının 1800'den 44.000'e yükseldiğini buna bağlı olarak kırdaki iş göçünün azalmasıyla köy nüfusunu büyük bir kısmının köyden kentte göç etmek zorunda kaldığını belirtmiştir (Tekeli, 2008: 70). Bunun yanında sanayi

sektörünün hızla gelişimi, ulaşım teknolojisinde yaşanan hızlı gelişmeler de nüfusun kentlerde toplanmasına sebep olmuştur. Ulaşımında yaşanan gelişmelerin yanında özellikle radyo ve televizyonun köylere girmesiyle de nüfusun hızla kentlere doğru kaydığını savunan Fügen Berkay' a göre kulağa ve göze hitap eden bu kitle iletişim araçları köy yerleşme birimlerinden çok farklı görünüm ve hayat tarzı sergileyen şehirlere doğru psikolojik bir çekim ortamı yaratmıştır. (Berkay, 2009: 81). Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan sonra kentleşmenin hızla arttığını dile getiren Rüstem Erkan ise Kentleşmenin bu tarihten itibaren artmasını 1950'li yıllardan sonra yürürlüğe giren yeni ekonomik-sosyal politikalar ve tarımda yaşanan makineleşmenin yanında hızlanan toplumsal değişme sürecine de bağlamıştır(Erkan, 2002: 85). Tüm bunlara bağlı olarak da kentler şekil değiştirmiş, kentlerin dışında kentin yapısını bozan mahallelerin oluşmasına sebep olmuştur. Kırdan kente göç eden kesimlerin yanında özellikle Balkanlarda gelen göçlerde bu dönemde yapılan çalışmalara kaynaklık etmiştir. Bu dönemde Türkiye ilk defa gecekondu kavramı ile tanışmış olup çalışmalarda bu konuya dair olmuştur.

Bunu yanı sıra bu dönemde yaşanmaya başlayan sanayileşme süreci köyden kentte göç edecek nüfusu emecek boyutlarda değildir. Fügen Berkay'ın da altını çizdiği gibi mevcut sanayi bu nüfusu kenti içinde eritemeyince bir yandan önemli boyut ve sayıda işsiz bir nüfus üretmiş öte yandan da ekonomik işleyişi ve kültürel kodları içine alamayan şehirlerde sağlıklı ve kaotik bir büyümeye neden olmuştur(Berkay, 2009: 78). Kentlerin bu durumu da kent araştırmacılarının dikkatini çekmiştir. Köylerde yaşayan köy veya köy altı toplulukların, cemaatlerin, aşiretlerin, sülalelerin Cumhuriyet ile kurulan ulus-devletin tasavvur ettiği modern topluma doğru bir yönelme ve bir değişme başladığının altını çizen Bahattin Akşit ise, yaşanan bu değişimleri, 1946'dan sonra iç ve dış dinamiklerin bileşimi ile başlayacak büyük toplumsal dönüşümün başlangıç aşamaları olarak görmektedir(Akşit, 2006: 124).

Ayrıca bu dönemde yapılan çalışmalar, daha çok nüfusun kente doğru kaymasına bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme, kentlileşme, gecekondulaşma, çarpık kentleşme gibi konulara bağlı olarak ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunlar üzerine yoğunlaşmıştır. Şükrü Aslan'ın da dikkat çektiği gibi Özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısında kentleri, buna bağlı olarak mahalleleri, etkileyen değişkenler arasında toplumsal mücadeleler, sınıf mücadelesi, teknolojinin gelişimi ve küreselleşme gibi faktörler devreye girmiştir(Aslan, 2013: 30). Bu dönemde yapılan çalışmalar da bu ekseninde olmuştur.

1980 Sonrası Mahallede Yaşanan Değişim

1980 yıllara gelindiğinde Türkiye nüfusunun önemli bir kısmı kentte yaşamasına rağmen, henüz kentli bir kimlik kazandığı söylenemez. Bu dönemde yaşanan göçlerle beraber oluşan mahalleler, önceki dönemde oluşan mahallelerden farklı bir görüntü sunmaktadır. Önceki dönemlerde daha çok ekono-

mik sebeplerde göç etmek zorunda kalan nüfus, bu dönemde siyasi sebeplerden dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. Köy boşaltmaları, meralarda ve yaylalarda hayvancılığın yasaklanması gibi nedenlerden dolayı ülkenin doğu ve güneydoğusunda bulunan köylü nüfusun büyük bir kısmı zorunlu olarak kentlere yerleşmek zorunda kalmıştır. Buna bağlı olarak bu dönemde yapılan çalışmalar zorunlu göçlerle beraber başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere yerleşen nüfusun yerleştikleri kentlerde karşılaştıkları sorunlar üzerine olmuştur. Bu çalışmalar daha çok göç ve kentte uyum sorunları, gecekondu alanları, kentlileşememeye bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar gibi konular üzerine olmuştur. Bunun yanında göçle birlikte giden kesimlerin tesis ettikleri enformel yaşama biçimleri, kentsel altyapıda ortaya çıkan sorunlar, işsizlik, gecekondu mahallelerinde ortaya çıkan çatışmalar, kentte göç etmiş kesimin kentte tutunma tarzları kentsel mekanın toplumsal gruplar tarafından kullanımı ve kentleşmenin aile, eğitim, siyaset gibi alanlara etkisi bu dönemde yapılan çalışmaların temel araştırma konusu olmuştur. Diğer dönemlerden farklı olarak bu dönemde daha çok kente gelip kente tutunamayan kesimler araştırma konusu olmuştur. Ayrıca Şükrü Aslan'ın da üzerinde durduğu mekânların sınıfsal ayrışma süreci de bu dönemde yapılan çoğu çalışmanın kaynağını oluşturmaktadır(Aslan, 2013: 44).

1980 sonrası kentte yaşanan değişim ve dönüşüm farklı gelir gruplarının kendi kentlerini yaratma eğilimi göstermelerine sebep olmuştur. Bu da beraberinde mekânsal katmanlaşmayı getirmiştir. Özellikle son 20 yılda yaşanan hızlı ekonomik ve toplumsal değişimlerle beraber, kentli orta ve üst sınıflar, daha önceden gözde olan merkezi semtlerden ayrılarak şehrin dışında, kendilerine uygun koşullarda büyük inşaat şirketleri tarafından inşa edilen site vb. yerleşimlere taşınma eğilimi göstermeye başlamışlardır. (Aslan, 2013: 52). Yaşanan bu değişim de bu dönemde yapılan çalışmalarla incelenmeye çalışılmıştır.

1980'li yıllardan sonra özellikle de 1990'lı yıllardan sonra dünyanın büyük bir dönüşüm geçirdiğinin altını çizen İlhan Tekeli göre sanayi toplumundan bilgi toplumuna, Fordist birikim rejiminden esnek rejimine, modernizmden postmodernizme, ulus devletler dünyasından küreselleşmiş bir dünyaya geçiş yaşanmış, bu dönüşümler nüfusun mekânsal dağılımının yeniden belirlenmesine yol açmıştır(Tekeli, 2008: 172). Bunun sonucunda ise kentte yaşayan nüfusun mekânsal anlamda yer değiştirmesine bu bağlı olarak da mahallenin değişmesine sebep olmuştur. Bu da bu dönemde yapılan çalışmalarda başlıca çalışma konusu olmuştur.

1990'lı yıllardan sonra başlayan köy boşaltmalarının yanında doğu ve güneydoğu bölgelerinde bulunan yayla ve meraların güvenlik gerekçesiyle yasaklanması bu bölgeye yaşayan konar-göçer toplulukları etkilemiş olup bu toplulukların zorunlu yerleşik hayata geçmesine sebep olmuştur. Alışkın oldukları üretim ilişkilerinin, yaşam koşullarının dışında farklı üretim ilişkileri ile karşılaşan bu topluluklar, kentleşememeye bağlı olarak kendi hayat tarz-

larını kentte yaşamaya devam etmişlerdir. Bu durum kentte farklı sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Siirt, Batman, Van gibi illerde göçerlerin kurdukları mahalleleri görmek mümkün. Son dönemde yapılan çalışmalarda görüleceği gibi bu konuya dair çalışmaları görmektediriz.

Bu dönemde diğer dönemlerden farklı olarak kentsel dönüşüm kavramı ile karşılaşmaktayız. Özellikle son otuz yıldır gündemde olan bu kavram mahallenin yapısını değiştirmektedir. Ruşen Keleş'in kentin fiziki-mekânsal yapısının belirlenen amaçlar doğrultusunda köklü, müdahaleci bir anlayışla değişimi anlamında kullandığı kentsel dönüşüm, hem kentin yapısını değiştirmekte hem de buna bağlı olarak mahalle yapısını değiştirmektedir.(Keleş, 2000: 297). Bu dönemde yapılan çalışmalar ise daha çok kentsel dönüşüm kent ve mahalle üzerine etkisi ve kentsel dönüşümüne bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar üzerine olmuştur. Çünkü kentsel dönüşüm politikaları uygulanırken Ali Seyyar'ın dediği gibi bir mahallede yaşayan insanlar normal cemiyet hayatından uzaklaştırılmaları halinde kent kültürüne ve hemşerilik duygularına da yabancı kalacaklardır. Sosyal dışlanma ile birlikte öz saygılarını yitirecek olan mahalle sakinleri zamanla moral değerlerini de kaybedeceklerdir. Dış dünyadan koparılan mahalleler, gittikçe daha çok varoşlaştırılarak kentlerin sürekli olarak sosyal sorun üreten merkezleri haline dönüşecektir (Akt. Özden, 2013: 19). Bu nedenden dolayı bu dönemde yapılan çalışmaların merkezini oluşturan alanlardan bir de kentsel dönüşüm konusu olmuştur. Ayrıca 2010 yılında başlattığı Roman Açılımına dolayısıyla kent araştırmaları kentte yaşayan grupların kentsel dönüşüm sonrasında yaşadıkları sorunlar üzerine de araştırma yapmaya başlamıştır.

Sonuç Yerine

Son dönemlere kadar mahalle üzerine yapılan çalışmalar, daha çok tarihçilerin yapmış olduğu ve daha çok Osmanlı Dönemi mahallesi üzerine yapılan çalışmalar ile sınırlı kalmıştır. Tanzimat sonrası yapılan edebi çalışmalarda da yaşanan yanlış Batılılaşmaya bağlı olarak çözülmeye başlayan toplum yapısı mahalle üzerinden yansıtılmaya çalışılmıştır. Günümüzde yapılan çalışmalar ise mahallenin toplumsal, ekonomik, siyasi, psikolojik ve mimari gibi yönleri üzerine hazırlanmıştır.

Tanzimat'la beraber Türkiye'de yaşamaya başlanan toplumsal, ekonomik, siyasi değişim birçok alanda olduğu gibi kentte de etkisini hissettirmiştir. Modernleşme adı altında yapılan çalışmalar ve Batı'ya ulaşma isteği başta mahalle olmak üzere kentin birçok noktasında değişime sebep olmuştur. Cumhuriyet'in ilanında sonra bu modernleşme çalışmaları hız kazanmış, ulus devlet anlayışı ile de bu çalışmalar en üst seviyeye yapılmaya devam etmiştir. Mahallenin muhafazakâr olanı temsil etmesi ve geleneklerin devam ettiği, yayıldığı yer olarak belirlenmesi değişimin ilk olarak buradan başlamasına sebep olmuştur. Bu da beraberinde var olan mahalle algısını yıkıp

daha modern mahalleye bırakmıştır. Fiziksel anlamda ayrılan geleneksel-modern mahalle insan ilişkilerinde de belirgin hale gelmiştir.

1950’lili yıllara gelindiğinde köyde yaşanan gelişmeler köy nüfusunun kentlere doğru akmasına sebep olmuştur. Tarım arazilerin artan nüfusa bağlı olarak parçalanması, tarımda verimliliğin azalması, ulaşımın rahatlaması ve gelişen teknoloji ile beraber nüfus hızla, özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere doğru göç etmeye başlamıştır. Bu da kenttin hem fiziki hem ekonomik hem de toplumsal yönünü etkilemiştir. 1980’lerden sonraya kadar devam eden bu göçler, 1990 sonrasında doğu ve güneydoğu bölgelelerinde yaşanan zorunlu göç ile birlikte daha da hızlanmıştır.

Türkiye’de özellikler büyük kentlerde yaşanan bu gelişmeler kent araştırmacıların da dikkatini çekmiştir. Kentte dönemsel olarak farklılaşan gelişmeler, yapılan çalışmalarında dönemlere bağlı olarak farklı yönere kaymasına sebep olmuştur. İlk dönemlerde daha çok kentte yaşanan toplumsal çözülme üzerine çalışmalar yapılırken daha sonraki dönemlerde yaşanan göçlerle beraber değişen kent yapısı üzerine çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Buna bağlı olarak da kent araştırmacıları daha çok, göç ve kentte uyum sorunları, gecekondu alanları, göçle birlikte gelen kesimlerin tesis ettikleri enformel yaşama biçimleri, kentsel altyapıda ortaya çıkan sorunlar, işsizlik, gecekondu mahallelerinde ortaya çıkan çatışmalar, kentte göç etmiş kesimin kentte tutunma tarzları gibi konulara yönelmiştir.

Kaynakça

- Akşit, B, “Köy, Kırsal Kalkınma ve Kırsal Hane Halkı/Aile Araştırmaları” Eraydın, A. (Ed.) Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalar Toplu Bakış içinde, Ankara: Dost Yayınları, ss.123-163. 2006.
- Alver, Köksal, “Mahallenin Toplumsal ve Mekânsal Portesi: Mahalle”, Ankara: Hece Yayınları, 2013.
- Aslan, Şükrü, “1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent: 1 Mayıs Mahallesi”, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Bal, Hüseyin, “Kent Sosyolojisi”, Isparta: Fakülte Kitapevi, 2011.
- Berkay, Fügen, “Yerleşme Sosyolojine Başlangıç: Tarih ve Toplum, Köy ve Şehir”, Bursa: Ekin Yayınları, 2009.
- Erkan, Rüstem, “Kentleşme ve Sosyal Değişme”, Ankara: Bilimadamı Yayınları, 2002.
- Keleş, Ruşen, “Kentleşme Politikası”, Ankara: İmge Kitapevi, 2000.
- Kıvrım, İsmail, “Osmanlı Mahallesinde Gündelik Hayat: 17. Yüzyılda Gaziantep Örneği”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2009, sy. 8, s. 231-255.
- Özden, Kemal, “Roman Açılımı ve Kentsel Dönüşüm”, Kentleşme Yazıları, Ankara: Seçkin Yayınları, 2013.
- Tekeli, İlhan, “Göç ve Ötesi”, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2011.